

נושא שני: מאין בא השם "יום השבת":

[יד] במדבר טו, לב [ורש"י]

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת:
ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו - בגנותן של ישראל דיבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה:

(17) מנין לרש"י לומר שהמקושש היה בשבת שניה?

[טו] גור אריה שם [אות כו]

בגנותן של ישראל דיבר הכתוב. דאם לא כן, "ויהיו בני ישראל במדבר" למה לי,
אלא לאשמועין שמיד שבאו במדבר - בא זה בשבת שני וחלל את השבת.

(18) אך אם כן, אולי איירי בשבת ראשונה? נענין בהמשך דברי הגו"א;

[טז] המשך הגור אריה שם

ואם תאמר, בשבת ראשונה היה? דודאי ראשונה לא היה, מדכתיב "וימצאו מקושש ביום השבת", ולא נקרא
"יום השבת" אלא אם כבר שבתו בו, דעל כן נקרא "יום השבת" על שם שישראל שובתין בו.
ואי בשבת ראשונה היה, ועדיין לא שבתו בו, לא היה נקרא "יום השבת". ותדע לך, דבשבת ראשונה נאמר [שמות טז, כט],
"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם" [שם פסוק כז], "וישבתו ביום השביעי" [שם פסוק ל],
מפני כי עדיין לא שבתו לא נקרא "יום השבת".

(19) חידוש נשגב יש בדברי הגו"א האלו; שגרת המחשבה תופסת שהשם "יום השבת" הוא מחמת שהקב"ה שבת ביום
השביעי, ולא מחמת שישראל שובתים בו;

[יז] בראשית ב, ב-ג

וְיִכְרְךָ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:
וַיְכַרְךָ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

(20) וכן נאמר;

[יח] שמות כ, יא

כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְשֵׁהוּ:

(21) ואילו כאן מבאר הגו"א ש"על כן נקרא 'יום השבת' על שם שישראל שובתין בו".

(22) נראה לבאר זאת על פי דברי המשך חכמה;

[יט] משך חכמה שמות יב, כא

והנה יש להאריך שכל מקומות המקודשים אין יסודם מן הדת [מהקב"ה], רק מהאומה, והשרשים כמו הר המוריה, שמשם נברא אדם
(בראשית רבה יד-ט), ושם הקריב אברהם את יצחק, וכן נבחר עפ"י נביא... והר סיני מקום הדת, כיון שנסתלקה שכנה ממנו עלו צאן
ובקר... ירושלים וכל ארץ ישראל והר המוריה בנויים על התייחסותם לאבותינו שרשי האומה... וזה דרוש עמוק, אין כאן מקום להאריך.

(23) וכן שב וכתב המשך חכמה;

[כ] משך חכמה שמות יט, יג

עוד נראה כמו שבארנו בכמה מקומות דעל ידי מעשה גבוה לא נתקדש שום דבר, רק בהקדישו האדם

(24) הרי קדושה חייבת להתחיל מן האדם, וכפי שהשריש המסילת ישרים;

[כא] מסילת ישרים ר"פ כו

עֲנִין הַקְּדוּשָׁה כְּפֹל הוּא, דְּהֵינּוּ, תְּחִלְתּוֹ עֲבוּדָה וְסוּפוֹ גְּמוּלָה, תְּחִלְתּוֹ הַשְׁתַּדְּלוּת וְסוּפוֹ מִתְּנָה, וְהֵינּוּ שְׁתַּחֲלִיתּוֹ הוּא מָה
שְׂאֵדָם מְקַדְשׁ עֲצָמוֹ, וְסוּפוֹ מָה שְׂמַקְדָּשִׁים אוֹתוֹ. וְהוּא מָה שְׂאֵמְרוּ וְ"ל (יומא לט).
"אָדָם מְקַדְשׁ עֲצָמוֹ מְעַט - מְקַדְשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה, מְלַמְטָה - מְקַדְשִׁים אוֹתוֹ מְלַמְעָלָה".

(25) הרי להחיל קדושה על החומר, יש צורך שהאדם יקדים ויקדש.

(26) הנה כבר הניח המהר"ל יסוד גדול;

[כב] תפארת ישראל ר"פ כו

כי הזמן והמקום ענין אחד כאשר ידוע למבינים

[כג] הערה 307 לבאר הגולה באר הששי

לשוננו בגבורות ה' פמ"ו כתב: "כי כבר אמרנו לך פעמים הרבה, כי הזמן והגשם משתתפים בכל דבר".
ובדרוש עה"ת [כג]: כתב: "כי כמו שנתנה [התורה] במדבר, שהוא מקום הראוי והמוכן ביותר... כך נתנה בעת זמן
הראוי והמסוגל לזה. כי הזמן והמקום שייכים ומתייחסים זה לזה. שהמקום הוא בארץ, והזמן הוא תולה במערכת
השמימי וגלגליו". ובמבוא לדרשות המהר"ל [מהדורת כשר, עמוד 23] נכתב: "כיון שהמקום אינו מהות חיצונית,
אלא חלק מהדבר הקשור אליו. והרי גם הזמן מתייחס אל הדבר. ומאחר שכל דבר קשור אל מקומו ואל זמנו, נמצא
שהזמן והמקום מהווים את מציאות הדבר". ושם בהערה 3 הביאו בשם הספר "ראשית בכורים" שמצינו בכל
מקום שמחוסר זמן ומחוסר מקום יש להם אותו הדין.

וצרף לדברים שאמרו כאן שהעולם הוא ששנת אלפים פרסה, את מאמרם [סנהדרין צו.] "ששנת אלפים שנה הוי עלמא, וחד חרוב [שאלף שנה יהיה חרוב חוץ מששנת אלפים אלו, דהיינו אלף שביעי" (רע"י שם)], הרי שוב חזינן ההתאמה בין זמן למקום.

(27) לכך, כשם שמצינו שקדושת המקום חלה רק לאחר מעשי אדם, כך קדושת השבת חלה על יום אחד מימי השבוע רק אם ישראל קדמו ושבתו בו.